

Isten a szépség

[2014. február]

Jankó Szép Yvette
Lampirintalameds
előszó

Kezdetben volt Vilho Lampi, a dacos, a hipochondriás, a korabeli kritika által ellentétesen értékelt expresszionista festő, aki életének túlnyomó részét „a nagy finn pusztá” szívében, a középnyugat-finnországi Liminkában élte le, vidéki visszavonultságából egy párizsi ösztöndíjas utazás és egyetlen oului egyéni kiállítás kedvéért szakadt csak ki, majd 1936 márciusában, harmincnégy évesen nyoma veszett. Holtteste két hónappal később került elő az olvadó Oulujoki jege alól. A liminkai pusztát ábrázoló tájképek és a sajátosan komoly gyermekportrék mellett egész életét végigkísérő önarcképei talán a legismertebbek művei közül.

Azután jött Paavo Rintala, a háború elől gyerekként Ouluba menekült író, az igazság, szentség, szépség elvont fogalmainak fikcióba öltöztetője, aki majd negyedszázaddal később valóságos kultuszt teremtett Lampi alakja köré regényével, az Isten a szépséggel (Jumala on kauneus). A könyv egy meg nem nevezett festő, egyfajta szent örült, a szűk helyi közösség által kiközösített, meg nem értett művész portréja. Megírásához Rintala bevallása szerint Lampi festményei, írásai és a helyi polgárok emlékezetében még élő alakja szolgáltak ihletül.

Ezután egyfajta Lampi-renezánsz következett, Rintala regényére történő hivatkozással vagy anélkül, az addig mellőzött festőről írni kezdtek, művei a legfontosabb finn képzőművészeti múzeumok, gyűjtemények falaira kerültek, a közelmúlt klasszikusává nőtte ki magát.

Kristian Smeds drámája (vagy nevezzük tán inkább színpadi szövegnek) nem az első adaptációja Rintala regényének, ám a nyolcvanas évek tévéfilm és színházi feldolgozásai után radikálisan újragondolja, újraalkotja, azaz – stílusosabban – újrafesti Lampi portréját. Smeds 2001-ben Az év drámája díjjal jutalmazott szövege tehát többrétegű fikcionalizálás eredménye (afféle Lampirintalameds), a cselekményszerűség illúzióját messziről kerülő előadászöveg. Smeds Isten a szépsége (a Takomo színtársulat 2000-es, a Finn Nemzeti Színház színpadán 2008-ban alig módosult szereposztással újjászületett előadása) egyfajta színházi ekphraszisz-sorozat: tíz Vilho Lampi-festmény újraalkotása a színház heterogén nyelvén. Amit mindebből drámai szöveggé elolvashatunk, lefordíthatunk, az az előadásegységként teremtett műnek egyfajta kottája csupán. Smeds színházi nyelvének verbális rétege, illetve az előadás komplex jelrendszerének bizonyos vonatkozásai (a nem improvizációra bízott gesztusok, a színészekkel, a fikcionális Lampi alteregóival együtt játszó tárgyak) rögzíthetők szövegszerűen, ám az így, az előadás születésével párhuzamosan véglegesült textus minden pórúszában a végtelenségig tágulni képes, sosem látott anyag. Az írott sorokba kényszerítés és fordítás tükre által homályosan látjuk tehát csupán Smeds szépségszínházát az alábbiakat olvasva, de remélhetőleg e dimenziószegény formában is kínál izgalmakat. Huppanjunk hát fel legalább egy részlet erejéig e Szépség-hullámvasútra.

Kristian Smeds
ISTEN A SZÉPSÉG

RÉSZLETEK

Fordította: JANKÓ SZÉP YVETTE

A darabnak tulajdonképp egyetlen szereplője van: Vilho Lampi. Az ősbemutatón Lampi szerepét öt színész öltötte magára: három férfi és két nő. Lampi figurája és a darab szövege másként is szerepekre osztható. Minden a színpadra és a színészek játékára vonatkozó utasítás felrúgható. A darab szövegében helyenként világosan kínálkoznak alkalomok az improvizációra, ez külön engedély nélkül lehetséges. Nagyobb szövegbeli változtatás és/vagy a darab egész szerkezetének megbontása csak a szerző beleegyezésével történhet.

A színpadon festett képek:

1. Szabadság
2. Mexikó
3. Holdkórosok
4. Disznóakasztás
5. Hóhér
6. Párizs
7. Nyárfa vagyok
8. Két gyermek arcképe
9. Önarckép gyilkosként
10. Kislány a jégtábla peremén

PROLÓGUS: BOLDOGSÁG

Sötét. Valahonnan távolról szájharmonika hangja hallatszik... A fény fokozatosan erősödik Lampi kezdő szavai alatt. A színpadon senki.

LAMP!(hangja): Kezdetben volt a dac... a dac... először volt a dac... Szeretet és gyűlölet – fontos tényezők, de a legfontosabb mégis a dac. Ez egyesíti a szépséget az istenséggel. Nem vár viszonzást, sem alamizsnát, de megbocsátani sem fog soha semmit. A dac Isten része, aki a Szépség. Isten... a Szépség, annak kell lennie, az.

A lampik egyenként lépnek be.

LAMP!: Szerbusz, Ville! Szervusz, Ville! Nicsak, Ville! Szervusz! Szervusz! Nini, Ville! Szervusz! Szervusz! Szervusz! Nicsak, Ville!

Szervusz! Szervusz! Szervusz! Szervusz! ...

A lampik kezét fogják egymással. Komótosan szemügyre veszik a közönséget. Szájharmonika szól.

LAMPI: Hová a nagy sietség, van valami új a nap alatt?

Szünet.

LAMPI: Nem kéne munkához látni?

LAMPI: Hogy az istenbe ne!

LAMPI: Naná! Persze!

LAMPI: Dologra, dologra!

LAMPI: Tessék, Ville!

LAMPI: Köszönöm, Ville!

Lampi a kezében levő kötelet nézegeti.

LAMPI: Fogjunk hát hozzá az első festményhez!

1. KÉP: SZABADSÁG

LAMPI: Na, lovacskám! Gyerünk! Gyíííááá!

Lampi a színpadot korbácsolja egy vastag kötellel. Zene.

LAMPI: A helyzet az, fíjjúk és lejányok, ti ott, a nézőtér sötét mélyén... a helyzet az, hogy mindenem elúszott a vásáron. Bizony. A ház s a földek. Az asszony is zálogba csapva, a kölkök meg elkelték kilós áron. Ez a kötélt sem az enyém, ezt is úgy csórtam. Minden kötelektől megszabadultam, s most, hogy nincs már semmi, ami az enyém volna, szabad vagyok. Az élet és a társadalom peremén. Jogok? Nuku! De kötelezettségeim sincsenek. Ja igen, és állapotunk meg rögtön itt az elején: a fikcionális alapszituáció az, hogy ez a férfi (én) a tenger partján kaszál, egy réten. Szombat este van. Tulajdonképp már jó ideje szombat este van. A nap a nyugati égbolton, rögtön lebukik a tengerbe. A Botteni-öbölbe. És keleten már felkelőben a hold.

EMBEREK (hangja): Gyíííááá! Gyíííááá!...

LAMPI: És ez a férfi csak kaszál. Kaszállok. (A színpadot csapkodja. Zene) Az a nagy helyzet, pajtikám, ha valaki van olyan tuskó, hogy fogja magát, s elhullik az országút közepén, akkor ő már csak a hullaeltakarítókra meg sírásókra tartozik. Mi, a szabadok pedig, a pacikám meg én, mi csak elvágatunk mellettük kurjongatva: „Pattog az ostor, és egyenesre feszül a látóhatár, porzik az országút alattunk!” A hold áttetsző, erőtlén még, de amint a nap lebukik a tengerbe, a hold megtelik, méreghárga színt ölt, s kerek képpel tükröződik a pusztán át kigyózó folyóban. Gyerünk, lovacskám! Gyííí! Kifogytál a szuszból? Miféle ócska gebe az ilyen, nem bírja a vágat, nem száguld szélvészént a szekérral... sőt, összerogy itt nekem az út közepén!? Hát ló az ilyen?! Férfi és ló arra teremtettek, hogy egy testként összenőve vágassanak a világ országútján. Az élet és az ország útján nincs külön férfi, külön ló. Ott nem nyivákol senki kegyelemért, nem kér, nem is ad senki kegyelmet. Sem lónak, sem férfinak, sem senki másnak. Itt addig sarkantyúzzák a lovat s a férfit, míg tajték nem ömlik orrán-száján, s utolsó nem zihál, orral az út menti porban. Nálunk nem szokás a sorsnak behódolni. A sors hódol be nekünk. S ha mi egyszer összerogyunk, nem simán döglünk meg, mint a kutyák. Ha mi egyszer meghalunk, nem egyedül halunk. Sok embert viszünk a sírba magunkkal. Aha, és egész sereg vadlovat. Csak pontosan és szépen, pacikám. De ha én egyszer odacsapok, ha csak egyet cserdíték, az ég, tudom, kettéhasad. (Zene. Lampi gyufászkatulyákat helyez a színpadra) Nyomoroncok! Törpék! Az alacsony, hosszú házaikban, szürke kunyhóikban itt a pusztán közepén. Bámultok, mi, az ablakból? (Kopogtat)

– Mmmigen, ki van ott?

– (Földesi Kalle, ő, de kedves ember!) Én vagyok az, a festőművész, onnan az öböl kanyarulatából. Nincs kedve kicsit elcsevegni...

– Menj orvoshoz inkább! Kezeltesd magad! Te bolond vagy! Akasztani való!

– Ami nem megy, nem kell erőltetni. További szép jó napot magának is!

(Kopogtat)

– Hmm, ki van ott?

– (Vágányosi Matti, nyugdíjas vasutas. Hihetetlenül vagány kisöreg.) A festőművész van itt, az erdő aljából...

– Takarodj innen! A börtönbe! Egyenest a dutyiba! És szedjél kábítószert! Mindenfélét! Sokat! Túl sokat! És döngölj meg! De fájjon is aztán!

– Tyű, de aranyos cimborák! No de itt van még nekünk Irma. Kilencvenhat éves népművelő, valóságos angyal! Tanít, nevel! Rendesen kell ám kinézni, ha Irmánál kopogtatunk, vasalt nadrág, választék a hajban, mintha csak skatulyából...

(Kopogtat)

– Tudom én, hogy ki mászkál odakint. Telefonáltak a szomszédból, hogy az a holdkóros festő már megint erre császkál! Falhoz kell állítani az effélét! A ház mögé és falhoz! Egy géppisztolysorozat és annyi! Szarrá lóni a halántéklebenyét...

(Felmarkolja a gyufásdobozokat, és szétlapítja őket)

És most! Ha ez a hangulat valahogy meg nem változik, akkor én, a gonosz naaagy festőművész bácsi, veszek egy naaagy levegőt, és úgy elfújom ezeket a szaros viskókat a helyükből, hogy a következő egyházmegyéig meg sem állnak! (Eldobja a skatulyákat) Jöjjenek utánam, ha memek. Úgyse jönnek. Tudják ők, hogy merre vezet ez a mi utunk: addig megyünk, amíg az ég is föld nem lesz, vagy elhullunk az út mentén, ha célhoz nem érünk. Különben nincs megállás. Szabadság. Szabadság! A szabadság nem a gazdag házaknál tenyészik, de a nyomorult kunyhókban sem, a pusztán. A szabadság otthontalan. Mindig is az volt, és az is marad. A szabadság az országúton, száguldás közben érzi jól magát. Ott, ahol ég és föld összeér. Ott a szabadság, és itt, a part menti réten, arrafelé menet. Ez az élet. Tombol az ég, és tombol a hold. Először van az ég, a nap és a hold, aztán a pusztán. És az élet, az élet, az élet, az élet, ennyi, pajtikám!

Zene. Valamennyien a színpadot csapkodják. Suhognak a kötelek. Hosszú csend. Lampi felnéz a magasba.

LAMPI: Nagy kérdés e csillagos éjszakán: vajon jó bolygón járok én?

[...]

7. KÉP: NYÁRFA VAGYOK

A színpadon óriási jégkocka.

LAMPI: Hiszik, nem hiszik, én itt állok a hóban. Jó kis fagy van. Jó nagy fagy! Harsog az ember lába alatt az egész pusztán. Ide állítottam ezt a festőállványt, a ropogó hómező közepére. Nyárfákat szeretnék ugyanis festeni, nyárfákat télen. És törékeny bokrokat

köréjük. Fehér pusztaságot és a nyugati ég pírját. (A jégzilánkokat ölelgeti) Úgy szeretném a fagyot lefesteni. A gallyak mindennapi harcát a fagy ellen. De hogy lehet azt lefesteni, ha te magad meg nem tapasztalhatod. Képes vagy fűzfagallyá válni a fagyban, vagy nem vagy? (Összerezzen) Ebből a tájból semmi sem hiányzik. És csak egyvalami fölösleges: én. Különböző tökéletes lenne ez a táj. Attól, hogy itt állok a fagyban, és fázom, csikorog, recseg-ropog minden. A gallyak is fáznak, de azokban semmi sem csikorog olyan fájdalmasan, mint bennem. Az ember az egyetlen élőlény, akiben hamis hangot fog a természet, ez a nagy hangszer. Lefagy az ujjam! (Nagy munkakesztyűt húz. Baltával kezdi faragni a jégkockát) Nagy felületeket kesztyűs kézzel is lehet festeni. Van egy olyan bolondos elv ebben a művészmesterségben, hogy fel nem adjuk. Szóval a lényegre, a lényegre, még ha taknyunk, nyálunk összefolyik is. (Szétmorzsolja a jégkockát) De a gallyakat pusztá kézzel kell megfestenem, különben semmi sem lesz belőle. Pusztá kézzel, kesztyű nélkül, hogy megérthessem... pusztá kézzel, hogy kézzel foghatóvá váljon számomra, milyen érzés fűzfagallynak lenni a fagyban. (Jéggel dörzsöli magát. Felvillanyozódik. Fagyott ujjait nézegeti) Mik az ágak? A fa lelkiállapota. Nagyon pontosan kell megfesteni őket és egytől egyig. Egyet sem szabad lefelejteni. Ha elnézed ezeket a gallyakat háttérben az éggel, mindent látsz, amit az embernek látnia érdemes. A pusztaságban élő fa lehangolt ilyen időben. Én nyárfá vagyok.

Szünet.

Azistenverjemeg, nyárfá vagyok! Nyárfá vagyok a nyárfák között. Nem ebből a világból való vagyok, bár itt növekedtem. Egy fán azért meglátszik, hogy melyik világból való. Másik világból. Egyenesen a létezésben gyökerezem. Nem ebben a kifacsarodott embervilágban, hanem egy jobb, igazabb világban. Az istenit, én vagyok. Én nyárfá vagyok, és az ágaim a lelkem rezdülései. Aki nyárfá, az szabad. Én szabad vagyok! Szabad! (Megvadul) A társadalmi kérdések nem rázzák meg, a nyárfá rá se ránt. Kidőlni kidőlni, de meg nem rázza semmi. Így van ez. Kinyílik előttem a világ. A végtelenbe táru. Növekedik és nő, nő, nő a végtelenségig... És ennek a növekedésnek nincsenek határai. Innen kezdődik, ezektől a kicsi ágaktól. A legeslegkisebbtől a végtelenségig. (Nevet) Eddig erőszakosan, nyers erővel próbáltam az élményeim közvetíteni. Tábla nagyságú képeket tömtem tele saját magammal. Magyarázkodtam. És hetet-havat összehordtam. És színezgettem. És keserves kudarcot vallottam. Mindezt miért? Mert rossz irányba indultam. A legeslegkisebb és legeslegegyszerűbb, amit magunk körül találunk, az a legfontosabb. Azt kell meglátni. Onnan kell elindulni. A téma nem számít. A vászonnak nem kell nagyok lennie. Épp ellenkezőleg! Lehet az egészen kicsi is. A nézőnek egy utalás is elég, valami, ami ablakot nyit számára, úgy, hogy a látvány nem összeeszik, hanem kitágul a lelkében. A végtelenbe táru a lelke. Megéri az örökkévalóság. Hiába, ilyen egy mindentől független műremek. Klasszikus. Múzeumi darab. Mindenki és mindenkor számára. Most aztán helyén legyen az eszünk, a szívünk. Kitarítás!

8. KÉP: KÉT GYERMEK ARCKÉPE

Üres színpad. Kopogás.

GYEREKEK (hangja): Művész bááááá! Művész bááááá! Eljöttünk modellt ülni, ahogy megegyeztünk! Hoztuk a kicsi padot is, amit a papa csinált nekünk. És az ünneplóruhánkat vettük fel! Na, menj már be!

Belépnek a gyerekek. Egy lány és egy fiú, a fiú kezében pad, a kislányában ajtókilincs.

GYEREKEK: Huú! Művész bácsi! Nincs itt. Nézd! Pfüj, de csúnya! Ááá! A kezemben maradt ez a kilincs! Dobd le! Nem fura, hogy kilincs nem marad épen, amerre te jársz? Menjünk! Dehogy menjünk! Ülünk le és várunk. Mindjárt megjön.

A gyerekek leülnek a padra háttal a közönségnek. Végül is megfordulnak, és a közönséget nézegetik. Lampinak csak a hangja hallatszik.

LAMP (hangja): A gyerekeket ábrázoló festmény már nem is festmény igazán, ha elég sokáig nézi az ember, hanem élő kép eleven gyermekekről.

GYEREKEK: Miii?

LAMP: Semmi, semmi, csak nézem ezt a rólatok készült képet. Legfontosabbak a szemek. Aztán a száj.

GYEREKEK: De ezeket a sebeket, ezeket meg mért festetted ide? Minek?

LAMP: Nagyon mereszti ránk a szemüket ezek a gyerekek a képen.

GYEREKEK: Mért meresztiük mi rátok a szemünket?

LAMP: Talán mondani szeretnétek valamit?

GYEREKEK: De hát mi egy festmény vagyunk. Mit akarhat mondani egy festmény?

LAMP: Ha ilyen erősen fixíroztok, akkor egész biztos van valami mondanivalótok számunkra.

GYEREKEK: Miféle mondanivalónk?

LAMP: Hogy ott, ahonnan ti felénk pillantgattok, ott egészen más, mint itt... Nem furcsa? Ti egy festmény vagytok magatokról, de kicsit mégis mások vagytok, mint otthon vagy az iskolában. Észrevetétek?

GYEREKEK: Aha, az tény, hogy az én orrom például egészen másképp néz ki az életben, mint ezen a festményen. Ja igen, és az én hajam sem ilyen ritka rendszeren. De... ezenkívül olyanok vagyunk mi, mint mi.

LAMP: Úgy is van. Ti ti vagytok, de a másik világbeli ti.

GYEREKEK: Miféle másik... világ?

LAMP: Arról van szó, hogy ti még két világban éltek egyszerre, mert gyerekek vagytok. Vagy mondjuk azt, hogy bennetek még két külön világ él. Ti még beléphettek abba a másik birodalomba. Mi, felnőttek, már nem igazán akarunk bejutni oda.

GYEREKEK: Miféle ország az?

LAMP: A Szépség.

GYEREKEK: Áh, az nem is ország.

LAMP: Dehogynem.

GYEREKEK: Olyan ország nincs is. Nekünk nem meséled be. Olyan van, hogy Amerika meg India meg Afrika meg Oroszország és és és Anglia meg Németország, de olyan ország, hogy Szépség, tuti nincs.

LAMP: Hogyne volna. Ebben a pillanatban ti abból az országból tekintettek errefelé, és nem Afrikából. Ha Afrikából néznétek minket, akkor csak lézengene a közelben néhány oroszlán, orrszarvú vagy legalább egypár pigmeus. De láttok ti ilyesmit, ha körülnéztek?

GYEREKEK: Sehol egy pigmeus.

LAMP: Még afrikai forma fák sincsenek.

GYEREKEK: Akkor nincsenek. De olyan te országodbeli fák tán vannak? Látsz egyet is? Mi egy gallyacskát se.

LAMP: A Szépség Birodalmában nem is léteznek olyan fák, mert ez az ország mindenhol ott van, minden pillanatban. Értitek ezt? Ha látni akarjátok ezt az országot, ti megláthatjátok.

GYEREKEK: Jó-jó... De miért festetted sebeket a szánkra?

LAMPI: Abban az országban a sebek is szépek.

GYEREKEK: Tényleg?

LAMPI: Szépek hát. Na, mit szóltok, van ilyen ország vagy nincs? Most már, azt hiszem, ti is rájöttetek, hogy ebben a szent pillanatban onnan pislogtok ránk, onnan messziről, a Szépség Birodalmából. Nem így van?

GYEREKEK: Jó na, meglehet... Talán. Talántán. Lehet, hogy innen, a Szépség Birodalmából nézelődünk. Igen, mi csak itt nézelődünk. Csak úgy. Mindjárt megpukkadtok mi, hogy ti nem jöhettek be ide? Mi legalábbis százaz, hogy megpukkadnánk mérgünkben. És nekünk van ilyen Szépség Birodalma karszalagunk is, ezzel mindenre fel szabad ülni! Ááá! Jön a Szépség Birodalma-mumus és megesz! Segítsé! Üldöz a Szépség! Nem ér a nevem, szépség ma a fejem! Gyerünk! Ülünk fel a Szépségvasútra!

A gyerekek felszabadultan játszani kezdenek. Lampi belép megnézni őket. A gyerekek eltűnnek.

LAMPI: Huú, itt vagytok még?

GYEREKEK (hangja): Nem is vagyunk semmiféle Szépség Birodalmában. Olyan nincs is. Nem hiszünk mi neked. Be akarsz csapni.

LAMPI: Mért csapnálak be?

GYEREKEK: Hááát, mert mindenki azt mondja, hogy nem kell elhinni mindent, amit összebeszél, mert te egy olyan, olyan...

LAMPI: Milyen?

GYEREKEK: Hát olyan... szóval hogy bolond vagy te.

LAMPI: Ezt mondják?

GYEREKEK: Ezt. Ezért nem is hiszünk neked. Mert nem érdemes hinni.

LAMPI: És most sem hiszitek, pedig a saját szemetekkel láttátok, ott voltatok?

GYEREKEK: Jó-jó, elhiszük, de... szóval... hinnék mi ...

LAMPI: De mégse hiszitek, mert a felnőttek szerint nem szabad elhinni, így van? Így van? Válaszolatok! Válaszolatok!!!

GYEREKEK: Nem, egy szót se szólunk egy ilyen bolondhoz.

Csend.

LAMPI: Megölték ezeket a gyerekeket. Megölték bennük a képességet arra, hogy a szépséget megtapasztalhassák. A gyerekek is sajnálták. De most már elég ebből! Mit nevelem én mások kölkeit? Mi közöm hozzá?! Ha én nagy bolondul azt képelem is, hogy megölik a szépséget a gyerekekben, kit érdekel? Öljék csak a gyerekeiket... összedől tán attól a világ? Vagy ne öljék... és akkor? Gyilkolják csak a gyerekeiket halomra bombával, késsel, szuronnal, kaszával, rókaméreggel, fojtsák meg őket pusztá kézzel. Ezrével, tízezzel. Ez a mi áldott szép való világunk biz ki nem fordul a tengelyéből. Ugyanazon a pályán mozog, ugyanolyan halálos nyugalommal, mint annak előtte. Nincs az a gyilkosság, ami megingathatná a valóságot. És egy ilyen magamfajta bolond paraszt még azt képzelem, hogy változthat a dolgokon valami szépségről szőtt álmokkal. De most itt a vége. Vége és kezdete.

9. KÉP: ÖNARCKÉP GYLKOSKÉNT

Lampi körbefutkározza a színpadot és a nézőteret, kezében kereplővel.

LAMPI: Gyorsan, gyorsan! Elkapott... elkapott... elkapott az ihlet! Gyorsan elő a szerszámokat, még mielőtt elhalványodna a látomás! Festőátlványra lesz szükség! Átlvány! Itt van ni! Jó napot! Jó nehéz. (Fatuskókat hord be) Vászonz? Vászonz? Vászonz? Áh! Vászonz, barátocskám! Hm! Ez túl petyhüdt, túl petyhüdt! Na menj csak oda vissza merevedni. Áhhááá! Most megfogtalak. (Óriás talpfát vonszol be a színpadra, a tuskókra fekteti) Ecsetet! Ecset is kell! (A szerszámosládában turkál, mindent szétdobál) Ecset, ecset, ecset, ecset... Halló! Senki sincs otthon! Ja persze! Ott szárad a polcon. Elfelejtettem. A legfinomabb nyusztiszőr ecset, a legjobb minőség. (Behoz egy bozótágókést) Ez az. Itt az ideje belevágni egy önarcképbe. De rég festettünk utoljára. Ezer éve nem dolgoztunk ekkora nagy felülettel. Még egyszer utoljára megmutatom a világnak, micsoda férfi vagyok én. És ha félkegyelmű, legalább fennséges félkegyelmű. Profilból látszom ezen a képen, hátrahúzott vállal. Az ünneplőm van rajtam és piros kendő a nyakamban. A fejemen svájcisapka, a kezeim pedig így, lazán zsebre vágva. Nagydarab férfi vagyok, masszív, magas. Ez az, rajta... Honnan is kezdjük... innen... azért mégse innen, a kis lábujjától... innen inkább, a füle tájáról... (Faragja a talpfát, recseg a fa, száll a forgács) Szomjas vagyok. Vize! Nem elég! Még vize! Köszönöm, elég! (Tovább farag) Hülye bögőly! Nem mész innen?! Ne zümmögj bele, nagyobb döngő itt most. (Farag. Fenyegető hangokat hallani innen-onnan, zörgés, dörömbölés, sziszegés stb. Lampi felfigyel, körülhéz) A füleim nagyok, óriásiak, ugyanakkorák, mint az arcom, ugyanolyan hosszúak. Minden pisszenést meghallanak, ami ebben a pusztaságban pisszen. A legapróbb neszt is felfogják, ami ebből az üres valóságból szűrődik felénk. Kifinomodott a hallásuk, ráhangolódott a szürke ürességre, amit valóságnak hívnak. De a bőrömnek is. Az is hegyezi a pórusait. Nyakam erőteljes, vaskos. Tekintetem egy ölyvé. Szigorú. Az orrháton siklik lefelé. Orrom hosszú. Sasorr. Szigorú egy ember, madár vagyok: ölyv és sas. Varjú. Ahogy sötétkéken, vörös kendővel a nyakamban vitorlázom ebben az üres valóságban, a legkisebb moccanás sem kerül el a figyelmemet. Én sasmadár vagyok. Rideg és érzéketlen. Kígyó vagyok. Kígyószemem van, kígyópillantásom. Mindent, ami gyenge, bekapok, lenyelek. Mindent megölök, ami gyenge. Mindent gyengét megölök. Mindent gyengét megölök. (Lampi csak farag, mint a veszett) Nem elég! Anyagot még! Anyagot még! Szubsztanciát basszameg! (Farag) Itt van hát! Kész a kép. Engedjétek hozzám jönni a gyerekeket, én majd tanítom őket. Ez a nagy melák tanítani fogja őket. Megbolondítja őket a hóbortos történeteivel. Én majd megölöm a gyerekeket. Engedjétek hozzám jönni őket. Ilyen vagyok hát, itt, a kép valóságában. Ezen a képen sötét, kék színekben bontakozom ki a szürke háttérből. Gyilkosként bontakozom ki. Engedjétek hozzám jönni mindazokat, akiknek vannak még ábrándjai. Megölök mindent, ami még van, és gyilkolni tanítok. A gyerekekből és gyermeklelkükből mind kiváló gyilkosokat faragok. Nevelek. A nagy melák nevelni fog, és aki meghallgatja az én tanításaimat, sikeres lesz. Azokból, akik engem követnek, a pusztá legkiválóbb gyilkosait faragom. Gazdagokat és nagyokat. Sas lesz belőlük. Kígyó. Kékek lesznek, szigorú pillantásúak és kemények. Sasok, kígyók, ölyvek, varjak. (Farag, amíg a fatönk le nem esik. Próbálja visszailleszteni a forgácsokat a helyükre) Semmi baj! Semmi baj... (Szorosan átöleli a talpfát. A fény kialszik) Ó, Szépség, édesanyám! Szomorú, szomorú az élet, óh, Szépség, édesanyám! Ó, Szépség, édesanyám, merre vagy?

Hosszú csend. Végül kuncogás hallatszik. Lampi mosolyog. A fények újra kígyúlnak.

Ha tehetném... Ha volna hogy... Ha tehetném, vásárolnék tízezer fekete bikát, és kicsapnám őket, hadd vágatssanak, róják ezt a pusztát egyik szélétől a másikig. Tízezer fekete bika a füledt legelőn. És a föld csakúgy dübörög, amikor az én bikáim a nappal szembe vágatnak. Száll a por a patáik nyomán, a felhő eltakarja a napot, a mezők elfeketednek, az egész világ felhőbe borul. A nap nem süt Oulu városában sem, nem ér oda a fénye. Az én bikáim elhomályosítják a vén nyárspolgárok napját.. és egy este, amikor a nyárias oului polgárok a poros klubjaikban konyakot szürcsölgetnek, egyszerre csak dübörögni kezd alattuk a föld. Elakad a szava az uraknak és a kispolgároknak... a konyakospoharak csilingelése alábbhagy... bámulnak egymásra, mint borjú az új kapura, fülelnek, és végül onnan, a sarokasztaltól feláll egy vékonydongájú fickó, és szerényen annyit mond csupán: a bolond festő tízezer fekete bikája fordult csak a másik irányba. (Ujjong) Én én vagyok! Én én vagyok! Ezt nem érti az ember fia! Sietnem kell! (A talpfával a vállán

szaladni kezd) Félre! Jönnek a bikák! Én pedig közben elhúzóok Ouluba, és eladom ezt valami polgárocskának. Ez az, itt van az a híres Oului Művészeti Galéria. (A közönséghez közel, a nézők orra elé állítja a fatölköt) A beállítás bizony nagyon fontos része az efféle művészeti kiállításoknak. Rendkívüli pontosságot igényel. Pont a helyén kell lennie, ebben nem ismerünk „körült-belült”. Gyakran egy milliméteren múlik. Nnna! Nézzük meg kicsit távolabbról. (Leül a nézők közé) Jól néz ki. Szépen elhelyezkedett. Vagy nem? Mi a véleményed? Hasonlít, ugye? Ezt mondom én is. Másra már nincs is szükség, csak egy polgárocskára, aki megveszi. Én majd leülök a hátsó szobában, és ott várok, mert ezek a polgárfélék annyira érzékenyek tudnak lenni, a frászt kapják a magamfajta bolond művészekről. (Távolabb megy) Seholy egy polgárocskára. Manapság elég kevesen járnak az ilyen galériákba. Volt olyan, hogy egy hétig vártam. És senki sem jött. Húha, most, valaki!

A Polgár bejön, fején elegáns kalap, aprókat lépdél, mint tyúk a baromfiudvarban.

POLGÁR: Nnna. És ennek a naaagy műnek mi a száma? Tizenhárom. Lássuk, mit mondanak itt róla. Ilyen szám nincs is a katalógusban. Hát... Akkor próbáljuk magunk megfejteni. (Nézegeti a talpfát. Felnevet) Tyúha! Madonna mia! Ez aztán a művészet. Mit ki nem találunk manapság. És gondolom, nem aprópénz. Ez úgy néz ki, mintha valaki széttrancsírozott volna egy vasúti talpfát. És fogadok, ösztöndíjat is kapott érte. Mintha egyenesen az adózók pénzét szecskázták volna fel. Mi ez itt? Úristen! Ez tiszta penészl! Igen! Itt gomba nő! Itt egy penészes talpfa közszemlére téve. És a művészfiúcska még a tomahawkját is benne felejtette a totemoszlop csőrében. Mi a jó eget akar ábrázolni egy ilyen erősen megviselt cölöpdarab?

A Polgár véletlenül ledönti a fatölköt.

LAMPI: Gyilkosságot! A gyilkolást akarja ábrázolni. A valóságot.

POLGÁR: Mi?

LAMPI: A gyilkosságot ábrázolja. A valóságot.

POLGÁR: Túl drága lesz! Túl drága!

LAMPI: Bunkó!

POLGÁR: Túl drága. Hagyjuk! Túl drága.

LAMPI: Bunkó!

POLGÁR: Túl drága, és nem tetszik a színe. Vegye meg, aki akarja. Nem passzol a gyűjteményembe. Sok sikert, művész úr!

(Kimegy)

LAMPI: Bunkó!

POLGÁR (hangja): Te jószagú úristen! A gyilkolást ábrázolja! Hogyne, persze! Gyi-hi-hilkosságot.

Polgár nevet. Lampi karjaiban a talpfával vonszolja körbe magát a színpadon.

LAMPI: Minden ember és minden kor számára. Örökre rejtve a parasztok szeme elől. Klasszikus mű. A jóistenit, klasszikusat alkottam. Így telik az idő, évek múlnak el, évtizedek, és ezek a parasztok csak elsétálnak mellettem anélkül, hogy bármi másra lenne szemük, mint a saját kicsinyességükre, a saját magyarázataikra. A szépség halhatatlan. Egyenesen a Szépség Birodalmából hoztam magammal a képeimhez. Kisfiú voltam. Voltam? Vagyok. Örökre kisfiú maradok. (Utolsó erejével hátára emeli a talpfát) Bár jönne a vonat legalább... Ó, Uram, jöjjön el a te vonatod... (E)

10. KÉP: KISLÁNY A JÉGTÁBLA PEREMÉN

Lampi távol ül, egyedül.

LAMPI: Még egy képet festek. Kicsikét. Ezen a képen egy kislány ül egy jégtáblán, a nyílt tenger peremén, és nézi, ahogy a nap messze, az ég szélén a jégtükör fölé emelkedik. A kislányon rövid újjú ruha, keze, feje fedetlen. Lábai hatalmas cipők. Nem afféle iskolabajáró cipők, amilyenekben az országutat rójuk. Masszív darabok. Nincs a világon az a cipész, aki ilyet tudna készíteni. Valaki más keze munkája. A gyerek egyedül üldögél. Körülötte csak jég és a nyílt tenger. A nap túl messze van. Nem érek idáig a sugarai. Nem is embergyerek ez a kislány. Valami más! Ha elég sokáig nézed, megérted, hogy ez a jégtenger peremén üldögélő lényecske egy kérdőjel. Kérdés: Hogyan jutottunk idáig? A jég peremén üldögélő nem tudja a választ. A gyermek csak a napot látja, a jégtáblát és a vizet. Már nem is fázik. A néma csodálkozás az egyedüli lehetséges válasz.

Orvoshoz megyek. Megvizsgál. Beteg vagyok? Nem, nem beteg. De úgy... úgy másképp... érti, doktor úr? Nem érti. Elmondom akkor szép sorjában, tárgyilagosan, hogy mi történt velem. Elmesélem, hogyan jutott ilyen reménytelen zsákutcába egy élet, amely olyan határtalan reményekkel indult. Ez nem mehet így tovább. Valamit tenni kell. Azért is jöttem el a doktor úrhoz. A doktor úr figyelmesen végighallgat. Bölcs ember. Megért. Hatalmas élettapasztalattal rendelkezik, és erős a hite. Én hiszem, hogy végül minden jóra fordul. Isten nem engedheti, hogy az ember olyat tegyen, amit nem szabad. Minden Isten gyöngéd akaratának megfelelően történik. Mi az, amit szabad tehát? Szeretném, ha Isten nekem mást is megengedne. Én ezt nem tudom elviselni. Nem bírom életem végéig ugyanazt az egy témát festeni. Értem én, nagy az én vigasztalanságom, de nem akarok ennek a csapdájában vergődni. Előlről akarom kezdeni. Semmi mást nem akarok, mint előlről kezdeni. Olyan nagy kérdés ez? Olyan nagy kérdés? Tényleg!?

Csend.

Kész vagyok minden eddigi munkámat szemétre dobni, az egész eddigi életemet szemétre dobni, ha kaphatnék még egy esélyt. Előlről kezdeni. Még mindent helyrehozhatok, amit eddig elrontottam. Fiatal ember vagyok. Az élet hosszú. És én szeretném végigélni. Ért engem a doktor úr? A doktor hallgat, és bólogat a bölcs fejével. Értem, értem! Jézusom, mennyire megértem én ezt a problémát. Értem én magukat, fiatal embereket. Ideiglenes boldogtalanság. Önök, fiatalok, túl idegesek. Elvesztik a hidegvérüket, és a reménytelenség eluralkodik a lelkükben. Azelőtt más volt. Ez tipikus, a mai, túl sokat gondolkodó emberekre jellemző jelenség. Tökéletesen megértem. De nincs semmi baj. Minden újakezdődik. Csak egy csöppnyi hidegvérre van szüksége. És alázatra. Semmi másra. Isten segít. Isten senkit el nem hagy.

„Oly mélyen senki ember fia nem járhat, hogy az Úr szeme őt meg ne lássa.” (Lampi zsoltárt énekel. Éneklés közben közeledik a közönséghez) Emlékszik a művész úr erre a zsoltárra? Én igen. Rendben. Ez jó dolog. Minden jóra fordul. Higgye el! Nincs miért aggódnia, hisz még fiatal. De mikor tudok majd újra festeni, úgy, mint azelőtt? Nem kell elsietni. Mindent idejében. Felfogja a művész úr egyáltalán, mit jelent fiatalnak és erősnek lenni. Én tudom. Higgye el, minden rendben, minden megoldódik a maga idejében. A fiatalság képes a megújulásra, a fiatalság nem pusztulhat el. Hit van a fiatalságban és szépség. A hit és szépség pedig nem halhat meg. A hit és a szépség nem hal meg. Viszontlátásra, viszontlátásra...

Kimegy. Lassan elsötétül a színpad.

Vége.

Kategoria: vers, próza
Denumire autor: Kristian Smeds

Látó Szépirodalmi Folyóirat